

Asia: VN/10364/2022

Sosiaaliturvaetuuksien ulosmittaus; työryhmän mietintö

1. Sosiaaliturvaetuuksien ulosmittaus

Pidättekö ehdotusta kannatettavana?

-

Millaisia vaikutuksia ehdotuksen toteuttamisella nähdäksenne olisi?

-

Millaisia kustannuksia ehdotuksen toteuttamisesta aiheutuisi (mm. tietojärjestelmäkustannukset)?

-

Mahdolliset muut kommentit ehdotuksesta?

Sosiaali- ja terveysministeriön edustajat ovat osallistuneet työryhmän työskentelyyn. Sosiaali- ja terveysministeriö katsoo, että ulosmittausjärjestelmän yksinkertaistaminen sekä etuuslajien ja etuuksien saajien yhdenvertainen kohtelu ovat kannatettavia tavoitteita. Työryhmän ehdotus lisäksi eri etuuksien saajien yhdenvertaisuutta ja yksinkertaistaisi järjestelmää. Ehdotettujen muutosten ja erityisesti niiden vaihtoehtojen vaikutuksia tulisi kuitenkin työryhmässä vielä tarkastella tarkemmin.

Sosiaali- ja terveysministeriö kiinnittää huomiota siihen, että eri sosiaaliturvaetuuksia on katsottu tarpeelliseksi kohdella ulosmittauksessa eri tavalla ja siihen, että nykyinen jaottelu ansioturvaan kuuluviin etuuksiin, ansiosta riippumattoman perusturvan takaaviin etuuksiin sekä eläke- tai sosiaalilainsäädännön nojalla määrättyyn tarkoitukseen myönnettyihin etuuksiin ei ole poikkeukseton tai täysin johdonmukainen. Ulosmittaussäännösten etuuslajikohtaiset erot ja niiden perusteet sekä edellä mainitun jaottelun oikeellisuus on huomioitava jatkotyöskentelyssä. Lisäksi on tarkoituksenmukaista huomioida sosiaaliturvakomitean työ etuuslakien menettelytapasäännösten yhdenmukaistamiseksi.

Toimeentulotuen osalta on huomioitava, että kyseessä on sosiaalihuoltoon kuuluva viimesijainen taloudellinen tuki, johon oikeus ratkaistaan vasta ulosmittauksen suorittamisen jälkeen. Siten

menettelysäännösten yhdenmukaistamisen ulottaminen toimeentulotukeen ei ole mahdollista. Toimeentulotuen ulosmittauksesta säädetään toimeentulokilain (1412/1997) 26 §:ssä siten, että toimeentulotukea ei saa ulosmitata, eikä sitä saa käyttää kuittaukseen. Muutosta tähän ei pidetä tarpeellisena.

2. Tulojen ulosmittausjärjestelmä

Pidättekö ehdotusta kannatettavana?

-

Millaisia vaikutuksia uudistuksen toteuttamisella nähdäksenne olisi?

-

Millaisia kustannuksia uudistuksen toteuttamisesta aiheutuisi (mm. tietojärjestelmäkustannukset)?

-

Muut mahdolliset kommentit ehdotetuista laskentasäännöistä ja ulosmittausjärjestelmän uudistamisesta?

Sosiaali- ja terveysministeriö pitää hyvänä pyrkimystä muuttaa ulosmittausta asiakkaan kannalta ymmärrettävämpään muotoon. Työryhmän työssä tavoiteltu keskimääräinen taso suojaosalle, joka paremmin ottaisi huomioon asiakkaan tosiasialliset menot, on kannatettava ja vähentää asiakkaiden tarvetta turvautua toimeentulotukeen ulosmittauksen johdosta. Kaikilta osin ei tätä jatkossakaan voida eikä ole tarkoituksenmukaistakaan välttää.

Sosiaali- ja terveysministeriö kiinnittää huomiota s. 53 todettuun, jonka mukaan työryhmä pitää perusteltuna harkita tulisiko elatuksen varassa olevina jatkossa ottaa huomioon ainoastaan lapset eli poistaa mahdollisuus puolison huomioon ottamiseen. Sosiaali- ja terveysministeriö toteaa, että sosiaaliturvauudistuksen yhteydessä on tarkasteltu sosiaaliturvan ja elatusvelvollisuuden keskinäistä suhdetta ja katsottu, että sosiaaliturvan kehittämisessä tulisi huomioida myös elatusvastuut. Tämän lisäksi ulosmittausjärjestelmän uudistamistyössä tulisi huomioida perheiden monimuotoisuus. Vrt. esim. laspet-työryhmän loppuraportti (Lasten ja perheiden sosiaaliturvan nykytila, haasteet ja tulevaisuus : Lasten ja perheiden sosiaaliturva ja palvelut -työryhmän loppuraportti. Sosiaaliturvakomitean julkaisu 2023:2. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-00-7190-5>) sekä sosiaaliturvakomitean välimietinnössä lapsiperheiden osalta tehdyt linjaukset (Sosiaaliturvakomitean välimietintö. Sosiaaliturvakomitean julkaisu 2023:26. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-383-503-0>).

Kumpaa vaihtoehtoa pidätte lähtökohtaisesti parempana? Voitte perustella vastauksenne valitsemanne vaihtoehdon alla olevaan tekstikenttään:

-

Voimassa olevan ulosottokaaren mukaan velallisen suojaosuus on suurempi, jos hänellä on elatuksen varassa puoliso, oma lapsi tai puolison lapsi. Työryhmän näkemyksen mukaan olisi perusteltua harkita, tulisiko velallisen elatuksen varassa olevina jatkossa ottaa huomioon ainoastaan lapset eli poistaa mahdollisuus puolison huomioon ottamiseen. Miten arvioitte ehdotusta?

-

Työryhmä on esittänyt kaksi vaihtoehtoista tapaa elatuksen varassa olevien huomioon ottamiseksi. Kumpaa vaihtoehtoa pidätte parempana? (Vaihtoehtoja arvioitu mietinnössä s. 57–59). Voitte perustella vastauksenne valitsemanne vaihtoehdon alla olevaan tekstikenttään:

-

Kumpaa vaihtoehtoa pidätte parempana? Voitte perustella vastauksenne valitsemanne vaihtoehdon alla olevaan tekstikenttään:

-

3. Muut mietintöä koskevat huomiot

Kirjoittakaa muut mahdolliset huomionne alla olevaan kenttään

Työryhmän työn liittyessä osin myös elatusavun perinnän järjestelmään haluaa sosiaali- ja terveysministeriö tuoda esiin myös lapselle elatusavun tasosta ja kestosta päättämisen järjestelmän haasteet, jotka heijastuvat ministeriön hallinnonalalle kuuluvien etuuksien, erityisesti elatustuen, maksatukseen.

Elatusvelvollisen elatuskyvyssä tapahtuu usein merkittäviä muutoksia lapsen kasvaessa eikä lapselle maksettavaa elatusapua koskeva sopimus tai –tuomio aina vastaa muuttuneita olosuhteita. Mikäli elatusavun määrästä ei muuttuneessa tilanteessa vanhempien välillä saada tehtyä uutta sopimusta, eikä kumpikaan vanhemmista käynnistä oikeusprosessia elatusavun muuttamiseksi, on mahdollista, että elatusapusopimus tai -päättös pysyy voimassa. Muuttuneissa olosuhteissa liian korkea elatusapu saattaa aiheuttaa toimeentulovaikeuksia elatusvelvolliselle. Toisaalta tilanteissa, joissa elatusvelvollisella olisi tosiasiallista kykyä maksaa suurempaa elatusta saatetaan esimerkiksi elatustukea maksaa aiheettomasti.

Edellä kuvatuissa tilanteissa, ns. viranomaisinterventio (ts. kanteen nostaminen elatusavun tason muuttamiseksi) on mahdollinen hyvinvointialueiden toimesta (lapsen elatuksesta annetun lain 13 a §). Tällöinkin oikeusprosessi elatussopimuksen muuttamiseksi saattaa kuitenkin olla hidas ja työläs sekä kustannuksiltaan kallis. Oikeusprosessi on ilmeisesti hyvinvointialueiden toimesta myös harvemmin käytetty.

Lapselle maksettavan elatusavun ja sen sijaan tai täydennykseksi maksettavan elatustuen sekä mm. elatuksesta päättämisen järjestelmän (hakemusmenettely yleisessä tuomioistuimessa) toimivuutta olisi syytä tarkastella uudelleen, tavoitteena tilanne, jossa elatusavun määrää voitaisiin nykyistä joustavammin ja nopeammin muuttaa silloin, kun se ei vastaa elatusvelvollisen elatuskykyä ja/tai lapsen etua. Mahdollisuutta nykyistä kevyempiin, joustavampiin sekä kustannuksiltaan edullisempiin päätöksentekomenettelyihin tilanteissa, joissa tähän on perusteita, olisi syytä tarkastella.

Niemi Veli-Mikko
Sosiaali- ja terveysministeriö

Vuorenpää Paula
Sosiaali- ja terveysministeriö